

Все залишається по-іншому

В Нідерландах вибори 2023 року стали для лівих найгіршими за 100 років. Чи змінять щось перевибори?

Цього тижня Нідерланди перескладатимуть політичний іспит. Постійні суперечки між партіями коаліції, до якої входять правопопулістська радикальна Партія свободи, Ліберальна партія, нова соціально-консервативна партія «Новий соціальний договір» та аграрно-популістський «Рух фермерів-громадян», призвели до розпаду уряду ще до літа, і тепер країна змушена проводити 29 жовтня перевибори.

З часу виборів 2023 року політичний ландшафт Нідерландів дуже змінився. Праві партії, які підтримували уряд Схофа, зазнали серйозних втрат: в 2023 році вони мали більшість у 88 із 150 місць, а зараз усі разом – від 47 до 52 місць. Тим часом знову набирає популярність «Християнсько-демократичний заклик», правоцентристська партія, яка традиційно входила до правлячої коаліції, але прогала вибори 2023 року. Рейтинги соціал-ліберальної партії D66 також зростають, як і підтримка ще однієї правопопулістської партії, JA21.

А що зі спільним списком зелених і лейбористів? Вони разом набирають 22-26 місць, майже як в 2023 році. Попри нинішній хаос, результати опитувань не змінилися. Що це каже про нідерландських лівих?

Політична система Нідерландів багатопартійна й різноманітна. У Великій Британії, де система фактично двопартійна, незадоволення діяльністю правоцентристського уряду означає, що незадоволені виборці переходять до лівоцентристської опозиційної партії. Але нідерландська система дозволяє незадоволеним виборцям обрати й інші опозиційні партії. Прихистити тих, хто розчаровується в правих партіях, можуть християнські демократи, соціал-ліберали та правопопулісти з JA21.

Ці виборці все-таки праві. Вони можуть бути незадоволені урядом,

але все одно віддають перевагу обмеженню імміграції, ринковим рішенням та економічному зростанню, а не захисту довкілля. «Зелені лейбористи» ж однозначно ліві в економічних, міграційних і екологічних питаннях: вони обіцяють побудувати доступне житло для орендарів, вжити рішучих заходів для зменшення забруднення від тваринницьких ферм, підвищити доходи вчителів та медперсоналу і забезпечити гуманну політику надання притулку. То чи голосуватимуть праві виборці за ліву альтернативу?

В питанні житла ліві не мають авторитету після участі Лейбористської партії в коаліції з Ліберальною партією, яка скасувала міністерство житлового господарства і ввела каральні податки на соціальне житло

Конфлікти в правому уряді Схофа показали, що імміграція і досі є ключовим питанням. Це питання монополізує радикальна правопопулістська Партія свободи. Для «зелених лейбористів», яких очолює колишній єврокомісар з питань клімату Франс Тіммерманс, клімат і є головним питанням, але у нідерландських виборців він не в пріоритеті. В питанні житла ліві теж більше не мають авторитету після участі Лейбористської партії в коаліції з Ліберальною партією, яка скасувала міністерство житлового господарства і ввела каральні податки на соціальне житло. На додачу до цього праві успішно звинуватили шукачів притулку та інших мігрантів у нестачі житла в Нідерландах.

Третій аспект, який треба взяти до уваги, щоб пояснити відсутність змін в результатах опитувань, – це непопулярність Франса Тіммерманса. Після його успіху на європейських виборах 2019 року ліві інсайтери побачили в віцепрезиденті Єврокомісії потенційного прем'єр-міністра. Майже ніхто не заперечував, коли він очолив спільний список. Що ж до виборців, то приблизно половина впевнена, що він гідно представлятиме Нідерланди на міжнародному рівні, але надійним прем'єром, який розуміє людей і співчуває їм, його вважає не більше третини. З таким лідером «зелені лейбористи» навряд чи зможуть розширити цільову аудиторію.

Вибори 2023 року стали для нідерландських лівих найгіршими за 100 років. Навіть якщо дати лівим максимально широке визначення, включивши туди «зелених лейбористів», соціал-ліберальну D66 і кілька менших партій (Соціалістичну партію, глибоко зелену Партію за тварин, пан'європейську Volt, християнсько-соціальну партію «Християнський союз» та партію іммігрантів DENK), нідерландські ліві отримали 50 місць зі 150. В 2012 році ці партії

мали більшість. За результатами недавніх опитувань, лівоцентристські партії матимуть 54-59 місць. Більшість їх припадає на D66, яка змогла забрати близько чотирьох місць у правоцентристських партій уряду Схофа за допомогою націоналістичної риторики та проринкової політики. Інші невеликі ліві партії (соціалісти, Партія за тварин, Volt, «Християнський союз», DENK) мають 2-3 відсотки голосів.

І незважаючи на те, що у лівих загалом справи кепські, шанси однієї або двох конкретних партій увійти до уряду не такі вже й погані. Більшість партій втувала участь в уряді радикально правої Партії свободи після двох років конфліктів і пропозицій, що суперечать основним принципам демократії та верховенства права. Навіть якщо ця партія залишиться найбільшою в парламенті, до уряду вона навряд чи потрапить.

Настрої голландських виборців надзвичайно мінливі: опитування показують, що більше половини й досі не визначилися

З огляду на фрагментованість політичного ландшафту, сформувати уряд буде нелегко. Також слід мати на увазі, що в тиждень перед виборами результати опитувань можуть змінитися. Проте найімовірнішими здаються два варіанти коаліції: християнські демократи, D66 і Ліберальна партія стають ядром нового уряду, до них приєднуються інші центристські та праві партії; християнські демократи, D66 або «зелені лейбористи» стають ядром нового уряду, до них приєднуються інші центристські та ліві партії. Якщо «зелені лейбористи» стануть найбільшою партією в уряді, Тіммерманс може навіть стати прем'єр-міністром. Опитування дають «зеленим лейбористам» і християнським демократам 50-відсотковий шанс стати другою за величиною партією в парламенті після Партії свободи (і, як наслідок, найбільшою партією можливої коаліції).

Настрої голландських виборців надзвичайно мінливі: опитування показують, що більше половини й досі не визначилися. За останній тиждень передвиборчої кампанії багато чого може змінитись, і саме ці зрушення можуть реально визначити, які коаліції будуть можливі. До вечора виборів неможливо точно сказати, куди рухається країна. Але, ймовірно, наступний уряд буде більше думати про майбутнє, ніж нинішній.

Сімон Пітер Отес

Сімон Пітер Отес (Simon Pieter Otjes) – доцент Лейденського університету, дослідник політичних партій, парламентів, груп інтересів та громадської думки в Нідерландах і Європі.

